

Sofies grønne skifte – episode 1

Tekstversjon av podkasten Sofies grønne skifte, episode 1: Klimahåp vs. Klimaangst.
Med programleder Sofie Frøysaa, biolog Dag Hessen og klimaforsker Bjørn Samset.

[Intromusikk]

[Sofie] Nå skal jeg fortelle deg noe om klimakrisen jeg aldri har sagt høyt til noen før. Du har lov til å bli overrasket. Det er også helt greit om du blir forbanna. Ok, hold deg fast. Jeg er usikker på om vi egentlig er i stand til å endre oss. Om vi vil dette nok. Ja, du hørte det her først. Det høres kanskje ut som jeg har gitt opp, men det har jeg ikke. For er det noe jeg vil, så er det at vi lykkes. For jeg vil virkelig. Tror jeg. Det er bare det at jeg ikke vet om denne klimaoptimismen biter på meg lenger. For klimamålene når vi jo ikke. Hvorfor er det sånn? Er det fordi vi faktisk ikke vil, sånn innerst inne? Venter vi på at teknologien skal redde oss? At forskerne skal si «hei, vi tok feil». Eller er vi fanget i apatien i et slags «enten eller» scenario? Med full apokalypse på den ene siden, og et slags eventyr om rikdom og evig lykke som venter bak horisonten på den andre siden? Det handler om å møte frykten. Er du redd for høyder eller edderkopper, for eksempel, så må du eksponeres. Bare stå i ubehaget og forsøke å ta kontroll. Og litt sånn tenker jeg om det grønne skiftet også. Jeg tror det er på tide å oppsøke disse bekymringene og bare face det. Få litt oversikt, rett og slett. Snakke med noen som forhåpentligvis bare kan si det litt som det er. For hva er det egentlig vi skal gjennom, og hvor krevende kan det grønne skiftet bli? Og du, kjære lytter, kan slappe helt av. Jeg har ingen planer om å varsle om hverken dommedag eller blindt heie på det grønne skiftet. Jeg kommer nok heller ikke til å fortelle deg nøyaktig hvordan du skal leve livet ditt eller gi deg fasiten. Men jeg håper vi blir litt klokere på hvordan noen ting henger sammen. Er det helt bekmørkt? Eller er det noen lyspunkter der ute? Det skal jeg prøve å finne ut av. Velkommen til Sofies grønne skifte.

[Sofie] Nå føler jeg at jeg sitter ved voksenbordet. Nå sitter jeg sammen med professor i biologi Dag O. Hessen og klimaforsker ved CICERO og NMBU Bjørn Samset. For en ære, velkommen.

[Bjørn] Tusen takk.

[Dag] Mange takk.

[Bjørn] Veldig hyggelig å være her.

[Sofie] Jeg må innrømme at jeg er en av de som kan ligge våken og rett og slett engste meg, kjenne på denne klimafrykten. Det jeg lurer på i dag er, er det grunn til ikke å sove så godt om natta? Burde jeg ligge og grue meg? For på en måte vil jeg at dere skal si at det kommer til å gå bra. Men på den andre siden vil jeg ikke at dere skal si at jeg skal sove for godt heller. Så det jeg lurer på, dette er jo så uangripelig, det er så stort. For å starte konkret, hvordan ligger vi i an?

[Bjørn] Vi ligger relativt dårlig i an, egentlig. Det er realiteten. Vi har et klima som endrer seg i vill fart rundt dørene på oss. Vi har en natur som vi overbruker så det holder. Og hvis du bare ser på det av den utviklingen, så er dette ganske dystert. Det som gjør at jeg mener at om ikke det går bra, så i hvert fall dette går, det er jo at vi sitter her og prater om det. Det er så høyt på dagsorden, og det tar tid å endre verden. Og jeg synes vi ser tegnene veldig tydelig nå på at det er veldig store og positive endringer i gang. Det betyr ikke at vi har løst det, men det betyr at vi har tatt de første stegene. Vi er i gang med den gigantiske ryddejobben som vi dessverre er nødt til å ta.

[Sofie] Har du noen eksempler på at vi er på rett vei?

[Bjørn] Et eksempel er jo at så å si hele næringslivet har tatt det på alvor for eksempel. Her handler det ikke om å riste på hodet og si at vi tror ikke det er noe problem, vi bare fortsetter som før. Her er det så mye storkapital, så mange næringer, så mange næringslivsledere som sier at vi skal ha en helt annen virkelighet om bare 10 eller 20 år. Vi må legge om nå. Ikke at næringslivet er alt, men de er en viktig del av det å legge om verden. Og nå er de definitivt med på laget.

[Dag] Jeg vil også si at klimabekymring er det grunn til å ha, men en lammende klimaangst er jo aldri gunstig, og det er for øvrig alltid gunstig å sove godt om natta, sånn at man kan ha krefter til klimakampen, som alle bør være en del av. For det er jo også en ting her at vi kan ikke bare sitte og vente på at politikerne skal gjøre noe, og så kanskje til og med protestere hvis vi synes det er ubehagelig, de forslagene som kommer. Dette er noe som angår oss alle. Og så er det jo dette som jeg kanskje har gjentatt til kjedsommelighet, men som er viktig å si, at verden går videre. Den har vært igjennom store prøvelser før, men vi må ikke la det bli en for stor trøst, fordi alle disse store endringene vi har hatt i verden tidligere, har jo kommet med svære kostnader, og det var jo før menneskeheten var på bane med vårt sårbare, moderne samfunn. Men det er altså ikke noe bestemt grense hvor verden på en måte går under, eller hvor løpet er kjørt. Selv om vi ender på tre grader, så er ikke det slutten på verden eller menneskeheten. Men nettopp derfor er det så viktig at absolutt alle er med på å gjøre det man kan for å få disse tidels gradene ned, som vil gjøre ting veldig mye bedre. Jeg tror kanskje 2019 var et sånn oppvåkningsår, mye på grunn av rapporter som kom, og med stadig mer utestemme og større bokstaver, men også fordi klima i seg selv talte sitt stadig tydeligere språk. Så det er en voldsom driv nå i alt fra finansnæring til tungindustri. Dette er ikke noe man bare gjør for å framstå som grønn og korrekt, men fordi det stikker dypt, og man skjønner at dette er viktig. Så det gir jo en grunn til håp, uten at man skal si at dette går bra, for helt bra går det ikke.

[Sofie] Men hvordan hadde verden sett ut hvis det ble tre grader?

[Dag] Det er jo ingen som kan si, fordi det er et eksperiment vi aldri har vært ute for. Vi ser hvilke overraskelser kommer selv der vi er nå. Det er enda ikke kommet lengre enn 1,1-1,2 grader varmere. Likevel er det fullt av overraskelser med intensitet, flommer, tørke og brann. Sånn at to grader, for ikke å snakke om tre, er jo et eksperiment som vi aldri har vært ute for, men noen ideer kan vi jo ha. Og igjen er det dette at verden vil bestå, økosystemene vil fortsette å ta opp CO₂, og det gjør jo at det også ved tre grader, hvis vi stopper der, så vil jo etter hvert CO₂ suges ut av atmosfæren av den eneste effektive CO₂-støvsugeren vi har, nemlig naturen selv gjennom fotosyntesen. Så det er jo en grunn til at disse to store krisene, for å bruke et ord som jeg også har begynt å bruke nå, klimakrisene og naturkrisene, må sees sammen, fordi at ved å ta vare på natur, så gjør vi også en god jobb for klima.

[Bjørn] Hvis vi ser litt konkret på det, grunnen til at dette er et problem for oss i første omgang, det er at vi har tilpasset oss et spesielt klima. Vi har aldri bodd i midten av Sahara, av opplagte grunner, for der er det bare ikke levelig, det samme gjelder toppen av Grønland og en del sånne steder, men vi bor stort sett overalt ellers, for der har vi greid å tilpasse oss klimaforholdene. Det som skjer ved tre grader, for eksempel, det er jo at klimaforholdene blir såpass mye annerledes at de selve forutsetningene vi har for å bygge et samfunn, de forsvinner rett og slett. Et særlig eksempel er områder rundt Midtøsten, India, deler av Sentral-Afrika, hvor det allerede er helt i den øvre grensen av hvor varmt og delvis tørt det er akseptabelt å ha det. Når det da kommer opp mot to og tre grader, så vet vi jo fra beregningen, det er ikke så veldig vanskelig å anslå hvordan været blir når du bare flytter hele temperaturen noen grader opp, og ser litt på hva som skjer med ekstremværet. Da ser du at det blir så mange dager som i praksis er nesten ulevelige. Du overlever hvis du kommer deg innendørs og kan være i et airconditionet rom. Husdyr gjør det ikke fullt så mye, det er i hvert fall

ikke mulig å holde en åker. Når du har sånne forhold jevnt over nesten hvert eneste år, da vil det ikke fungere å ha et samfunn der. Det er det vi treffer flere steder i verden ved rundt tre grader, og det er det som begynner å slå inn en del steder når det går over to grader. Det er derfor vi har prøvd å sette denne grensen på å holde global oppvarming til maksimalt mellom en og en halv og to grader. Ikke fordi det er noen trygg grense, det er det definitivt ikke. Vi får masse konsekvenser, også opp til en og en halv og to grader, men da holder vi oss der hvor det i store gåseøyne bare blir dyrt å fikse det.

[Dag] Det er jo et tidsperspektiv i dette også, fordi hvis vi nå kommer dit til at Grønlandsisen når inn i en irreversibel nedsmelting, som den kan gjøre, eller Amazonas helt eller delvis når et vippepunkt går over til å bli savanne, så vil det ha storskalaede konsekvenser, men et godt stykke frem i tid. Det tenker jeg er noe av det viktige her, at vi må ha blikket rettet til og med 1000 år frem i tid, fordi det vil kanskje ta 1000 år før den isen smelter ned, men vi ønsker at det skal bo mennesker her ikke bare om 1000 år, men 10 000 år og 100 000 år. Det er klart, hvis vi får en havnivåstigning som tilsvarer flere meter, kanskje bredden i Himalaya forsvinner, så blir det områder som blir ulevelige også av den grunn, og det vil sette i gang store folkeforflyttinger av et omfang vi ikke har sett. Så konsekvensene blir veldig avhengig av tidsperspektivet, men det er viktig her som sagt, og også tenke på de som skal bo på denne planeten om 1000 og 10 000 år.

[Sofie] Er det derfor vi kanskje ikke klarer å ta det helt på alvor, fordi det har vært snakk om frem i tid?

[Dag] Mye av dette koker jo ned til psykologi. Det er også det som gjør det vanskelig å reversere den materielle veksten som vi bør reversere, i hvert fall den form for vekst vi har hatt nå, uten at dette er del av en sirkulær økonomi. Det er jo at det har vært en suksessoppskrift med mer vekst, mer energibruk, og det har ikke gjort så veldig mye om vi ble flere mennesker, for kurvene har pekt oppover hele veien. Mens nå er vi på et punkt hvor vi langt overstiger planetens bæreevne. Vi trenger jo nå minst en planet til for å opprettholde det forbruket vi har, og den ekstra planeten finnes ikke. Men det som har vært en suksess frem til nå, som har gitt oss bedre liv, bedre helse, lengre liv, alt dette som vi setter pris på, det er veldig vanskelig avkall på denne ideen om at denne veksten skal fortsette, og at alle piler skal fortsette oppover. Så det er en stor mental omstilling som må til, og vi må også skjønne at det går an å leve fulle gode liv med et litt annet forbruksmønster, i hvert fall i vår del av verden. Så det er noen sånne mentale omstillinger som er viktige, og så er det vi mennesker er bedre enn vårt rykte, som jeg ofte sier. Vi er flinke til å stille opp for hverandre, og vi er ganske empatiske, og vi er ikke så verst, men det gjelder her og nå. Vi er ikke så flinke til å tenke langt fram i tid.

[Sofie] Hvorfor tar vi det ikke på alvor? Hvorfor har vi ikke daglige pressekonferanser som under pandemien, korona? At nå må alle tråd til, gjøre en innsats.

[Bjørn] Det har nok, som Dag sier, litt med psykologi å gjøre. Vi orker ikke dette evige maset om at alt er galt. Vi har liv å forholde oss til. Jeg husker fra da man var liten «jeg har ikke ryddet rommet mitt, jeg har ikke ryddet rommet mitt i dag heller, jeg har fortsatt ikke ryddet rommet mitt, kan du ikke slutte å mase.» Jeg tror det er litt den følelsen man får, og så er det også den maktesløse følelsen. Hvis dette virkelig hadde blitt løst av at du og jeg og alle som hører på, gjorde noen små justeringer i livene våre, da tror jeg kanskje vi skulle kommet oss over den kneika. Men det er jo ikke det. Dette er et så stort problem. Det er det første virkelig gedigne problemet som trenger fullstendig internasjonalt samarbeid. Alle må dra i samme retning, eller så går det ikke. Dette har vi ikke vært borte i før. Da blir det lett å føle seg litt maktesløs, og det er nok det vi må slåss mot. Vi må ta det store problemet som dette er, den utfordringen hvor alt må endres på en gang, bryte det ned i små nok deler til at vi faktisk makter å gjøre det, at vi tar oss i riktig retning. Det vi trenger da, tror

hvert fall jeg og mange jeg snakker med nå, det er den visjonen om hvor er det vi skal hen. Ikke en sånn, nå må vi slutte å gjøre alt det som er bra, og gå tilbake igjen til steinalderen som en del liker å flåse med. Det er jo ikke det. Det er neste steget i vår utvikling. For nå har vi en påtvunget mulighet. Vi har alltid hatt muligheten til å gjøre verden bedre, men nå er vi pokka nødt til å gjøre det. Da må vi rydde opp på en sånn måte at vi kan få en tilstand hvor vi fortsetter å kunne leve på denne planeten i 1000 år, i 10 000 år, helt i pakt med naturen som det heter, og i pakt med ressursbruk og alt sånt, og at fremtidige generasjoner kan ha det fint. Det er forutsetningen, og det må vi nå klare.

[Dag] Som Bjørn sier, det kan jo ikke være visjonen om at vi skal tilbake og sitte og fryse inn i et kjipt, mørkt rom og spise kald havregrøt. Teknologi vil jo være en del av dette, så vi skal ikke reversere utviklingen, men det må være en annen utvikling, og det er vanskelig å få til. Men den sammenligningen med koronasituasjonen er ganske interessant, for da stod jo alvorlige helsetopper og politikere på podiet hver dag og stirret inn i kamera og så oss i øyet, og sa at dette må vi gjøre, og dette må vi gjøre, og vi må stille opp for hverandre i solidaritet. Og da gjorde vi jo det. Fikk til og med nordmenn til å la være å dra på hytta i påsken. Hvem skulle tro at det var mulig?

[Sofie] Ja, det er utrolig.

[Dag] Men det var fordi vi skjønnte at dette var det viktige, men det var jo også fordi at dette var en trussel som vi opplevde her og nå. Det kunne ramme meg, eller mine foreldre, eller mine besteforeldre. Og alle kjente noen som hadde korona. Det var veldig truende. Så derfor stilte vi opp, mens jeg tror, enn så lenge, selv om virkeligheten begynner å gå opp for de fleste nå, så har vi ikke helt den samme følelsen. Vi erkjenner nok klimaproblemet rasjonelt, og skjønner at vi må gjøre noe, men for de fleste er ikke dette noe som berører oss følelsesmessig. Derfor tror jeg at en klimabekymring er ikke nødvendigvis så dumt, bare den ikke vipper over i en lammende og dysfunksjonell klimaangst.

[Sofie] Det snakkes om årstall, det snakkes om grader, om klimagassutslipp og mål. Jeg må helt ærlig innrømme at jeg er på tynn is [latter], når det snakkes om disse klimamålene. De må forklares enklere, slik at vanlige folk som du og jeg kan klare å forstå dem.

[Bjørn] Hvis vi rydder litt i disse målene, det viktigste målet vårt for klima, det er å sørge for at det slutter å endre seg. Det er punkt 1, vi kan ikke ha et klima som fortsetter å bli varmere og villere, da får vi bare nye problemer. Det har en helt klar forutsetning, hvis klima skal stabilisere seg, så må vi slutte å slippe ut fossilt CO₂ og metan, og de andre drivhusgassene, men særlig CO₂, for det er den som har den virkelige langtidseffekten. Hvis vi da setter en spesiell temperaturgrense, for eksempel 2 grader, da vil de to til sammen gjør at vi også kan sette en tid på det. For vi vet at vi ikke kan slutte å slippe ut CO₂ i dag, det funker ikke. Vi vil ikke ha fått lov, men vi vil også ødelagt energiforsyningen til samfunnet, så samfunnet har en viss bremselengde. Da kan man spørre teknologer og økonomer, hvor raskt kan vi overhodet forvente å omstille oss? Da får du et scenario for fremtidig utslipp, som viser at skal vi klare 2 graders målet, så må vi bli kvitt CO₂-utslippene senest innen ca. 2070. Pluss minus et tiår, litt avhengig av hvilke antakelser du putter inn i disse her modellene, men de er ganske enige alle sammen, så er det røfflig 2070. Så må vi også forvente å fjerne en del gamle synder, rydde opp en del CO₂ som allerede er stoppet ut, også etter det. Det gir oss den her 50-årsskalen, som omtrent, fra nå til ca. 2070, på den tiden vi må ha på å rydde opp det. Men hvis vi setter oss et litt mer ambisiøst mål, 1,5 grad, som det er veldig god grunn til å sette ut fra klimakonsekvenser, da må CO₂-utslippene for alle praktiske formål være borte innen 2050. Da er vi nede på 30 år. Da antar vi at en reduksjonsrate på 5 prosent CO₂-utslipp i året eller noe sånt, det er den reduksjonen vi hadde i CO₂-utslipp i det store pandemiåret, 2020, og alle satt hjemme en hel måned og veldig mye lockdown hele året, da gikk de globale utslippene ned med 5 prosent. Men det var jo fordi alle gjorde så mye vi overhode maktet. Dette må vi da gjøre permanent, og så like mye neste år, og så

like mye året deretter, og like mye året deretter. Det kan kanskje la seg gjøre, men det virker såpass vanskelig, at det er nok grunnen til at alle eksperter, og for så vidt meg også, som ser litt realistisk på det, sier at det er nok tungt med 1,5, men 2 grader, det kan vi klare.

[Dag] Og så er det jo viktig at når vi sier at vi må nå noen nullutslipp i 2050, med det mest optimistiske, kanskje litt overoptimistiske målet, og 2070 hvis vi skal havne på 2 grader, så ser vi av og til det brukes dette argumentet, at da har vi jo fortsatt noen år til på oss, men poenget er jo at man kan ikke vente med å rydde rommet til da, for da er det løpet kjørt. Vi må rydde umiddelbart, og selv den ryddeprosessen som vi har foran oss er ekstremt krevende. Så det er vel kanskje også en grunn til at 2,5 per i dag, og det er jo da med de forpliktelsene som allerede er lagt inn, er det mange tenker som det mest sannsynlige, men det er viktig at 2 er på ingen måte umulig, men det krever altså en ryddeprosess av helt andre dimensjoner enn det vi har framvist til nå.

[Sofie] Har det noe å si hva vi tre gjør?

[Dag] Jeg mener det. Dette er en stor diskusjon om, ja, men det spiller jo ingen rolle hva individet gjør, og vi kan ikke overlate dette til folk som skal få dårlig samvittighet, og flyskam og kjøttskam og alt dette som vi helst ikke bør. For det er nok riktig, det er grenser hvor langt man kommer med det negative, men hvis vi får med det at vi alle her kan være med på denne positive reisen til det hyggelige framtidssamfunnet vi skal til, og som kanskje har litt andre verdier, og litt av de verdiene vi faktisk gjenfant under koronapandemien, så er det noe som vi alle må være med på. Vi snakker jo mye om skumle vippepunkter i naturen, type Grønlandsisen som smelter ned, Golfstrømmen som i verste fall kan snu Amazonas, men hvis vi kan få til at mange nok er med på de positive vippepunkter i samfunnet, at vi får andre forbruksmønstre, andre normer, tenke kritisk gjennom hva vi spiser og alt dette, så er det klart at det har en effekt. Men dette skjer jo ikke i et vakuum, så derfor er det helt avgjørende at politikerne må gå foran, de må sette de riktige ramme-betingelsene, pisk og gulerot, og gode eksempler, ikke sant? Sånn som med korona, de må se oss i øynene og si at dette gjør vi, og dette forventer vi at dere gjør, og dette tar vi seriøst. De må være gode forbilder. Også er det viktig å ha med den tredje komponenten, altså de som står for forbruk og energistrøm og alt dette, altså industri og finansnæring. Men de som vi begynte med å si her, de er egentlig veldig på hugget, kanskje de som nesten er lengst fremme. Men jeg mener at individ er viktig, men det er klart at det kan ikke bare være enkeltindividets rolle, men at vi også, jeg ender ofte, skal jeg holde innlegg om dette, den veggplakaten jeg så i Bergen, som jeg synes sier dette på en veldig fin måte, at den største trusselen mot planeten, det er troen på at noen andre skal redde den, det kan vi ta med oss både som individer, som yrkesgruppe, eller lokalsamfunn, og som nasjon.

[Bjørn] Jeg har stilt det som et ønske flere ganger nå, altså CO2-utslippene for eksempel, som jo er hoveddrivkraften bak klimaendringene, de har vi tendens til å oppsummere én gang i året, det er på de store internasjonale klimaforhandlingene som kommer helt på slutten av året, så får vi en dyster nyhet like før jul, og så går vi inn i juleferien og spiser litt ekstra ribbe, og så føler vi oss heldigvis bra igjen, og så har vi glemt det til januar. Men realiteten er jo at, det holder ikke å vente til slutten av året, med å se om utslippene gikk ned. Vi må ha den oppdateringen underveis, akkurat som vi hadde under pandemien, og under andre store kriser, så jeg tror vi trenger disse pressekonferansene. Én gang i måneden, i hvert fall, så bør det stå dystre menn og kvinner her, og alt annet, å se folk i øynene og si at vi har fortsatt ikke fått ned utslippene, eller at vi er på vei mot bare 2 prosent reduksjon i år, vi trenger 5 prosent, nå må vi skjerpe oss enda mer. Dette er kjempeviktig. Grunnen til at vi ikke har det, er at det er ganske vanskelig å få det tallgrunnlaget. Men det er sånn vi i forskersamfunnet egentlig burde være i stand til. Så der tenker jeg at vi burde ta oss sammen, og være bedre på å levere den informasjonen.

[Sofie] Ja, og så burde det kanskje stå øverst i avisene, sånn som det gjorde med korona og statistikk hver dag. Hvordan ligger vi an? Litt sånn minutt for minutt aktig. Og tenk dere den applausen på balkongene rundt omkring, når det tallet går litt ned. At vi ser at det nytter, her har vi gjort en innsats, og jaggu fikk det konsekvenser i den positive retningen.

[Dag] Ja, nå kan vi alle applaudere for oss selv og hverandre.

[Sofie] Og så spise litt ekstra etterpå.

[Bjørn] Kall det en covidifisering av klimakommunikasjonen, få det litt mer hyppig opp på dagsorden.

[Sofie] Høsten 2022 ble Pakistan rammet av det som har blitt kalt den verste flommen i landets historie. Over 1500 menneskeliv gikk tapt, og over en tredjedel av landet lå under vann. Flommen antas å være en konsekvens av klimaendringene. Men vet vi det?

[Bjørn] Det vet vi delvis. Det er et litt komplekst spørsmål. Om ikke lenge så kommer det til å komme fagstudier på det helt konkret. Jeg er faktisk med på å lage en av dem selv også. Men enn så lenge så kjenner vi årsakene bak. Pakistan er jo et flatt land, som stort sett får vannet sitt fra avrenning av isbreer i nord, grenser opp mot Himalaya. I mai-juni overgangen i fjor, i 2022, så var det en skikkelig kraftig hetebølge, akkurat rundt Pakistan og de andre områdene. Den hetebølgen er gjort verre av klimaendringene. Det vet vi allerede. Det fikk da isbreen i nord til å smelte ekstra mye, så da fikk det ekstra avrenning. Så Pakistan var gjort våtere, kan du si, av klimaendringene allerede som start. Så kom monsunregnet, som jo kommer en gang i året ned i det området vi har sett, men stort sett så går det inn og treffer India. Akkurat i 2022, så var Stillehavet i en La Niña tilstand, som jeg sier litt kaldt overflate vann. Det flytter litt på hvor monsunregnet treffer. Så i sånne år har monsunregnene en tendens til å treffe Pakistan i stedet. Sånn av og til, det skjer en gang hvert 8-10 år. Det skjedde i fjor, da blir det gjerne flommer der. Men så kom de flommene, eller det monsunregnet, på toppen av en allerede vasstrukken bakke. I tillegg blir monsunregnet, som er et ekstremregn, gjort kraftigere av klimaendringene, bare ved at verden er varmere, det er mer energi tilgjengelig, det er mer fuktighet løst opp i lufta, da er det bare mer regn som kan falle. Så du har tre faktorer som slår inn. To av dem er gjort kraftigere av klimaendringene. Det er det vi vet i utgangspunktet, og så må vi da ha en forskergruppe eller to, som setter seg og ser på alle detaljene, for virkelig å forstå det. Men det som Pakistan er et veldig godt eksempel på, det er som regel ikke bare én stor katastrofe, som nå er der, som ellers ikke ville vært der. Det er at klimaendringene gjør alt litt verre. Når du da får sånne først A, så B, så C hendelser, som er såpass usannsynlige at vi nesten ikke ser dem komme, da kan vi virkelig få de store overraskelsene, hvor det er så mange ting som har blitt litt verre samtidig, at det virkelig kommer og slår oss i hodet, sånn som det gjorde i Pakistan i fjor.

[Sofie] Kan dette ekstremværet ramme Norge?

[Bjørn] I høyeste grad. Det blir ikke akkurat det samme forholdet som i Pakistan, for vi ligger et annet sted. Men vi har jo våre varianter av ekstremværet, det er jo særlig ekstremregnet, som kommer og treffer oss. Vi har hetebølger i Norge også, de er litt pinglete i forhold til andre delen av verden sine hetebølger, men de er noe av det, de påvirker landbruket. På toppen av det, så har vi jo endring i snøforhold, vi har endring i sesonger og så videre. Når det virkelig blir ekstremt, det er jo når de store stormene kommer ut fra Atlanteren, og de blir kraftigere, de kan treffe på andre områder, og vi kan også få lange perioder med samme type værforhold, altså blokkerende fenomener, hvor du får det kjempevått over en lang tid, eller kjempevarmt og tørt over en lang tid, og det blir skikkelig ekstremt. Så vår variant av ekstremvær, absolutt, og det kan bli mye mer, og vil bli, mye mer ekstremt enn det vi har opplevd det nå.

[Dag] Vi skal ikke lenger tilbake til 2018, før vi hadde massiv avlingsvikt i Norge, på grunn av ekstremvarme og ekstremtørka, et omfang vi aldri har sett før. Det er jo summen av alle disse ekstremhendelsene verden over. Mer branner, hundreårsflommer som stadig kommer, tiårs mellomrom, og er større og kraftigere. Så får vi et snøfall, ekstremkulde på områder hvor det ikke er vanlig, som viser at hele værsystemet er i ulage. Den varmen som har vært nå, er det stadig reportasjer fra ski arenaene i Mellom-Europa. Vi har jo ligget akkurat nå i kanten av et sånt polart lavtrykk som gjør at det har vært dels kaldt her, men med dette håpløse føret vi har nå, der hvor det veksler mellom kaldt og varmt, som vi åpenbart vil se mer av. Men det er summen av alle disse ekstremhendelsene som jo har tiltatt, og som med overveiende sannsynlighet, vi kan vel nesten si sikkerhet, må tilskrives klimaendringer. Igjen da, som en forsterkningseffekt, ikke nødvendigvis en utløsende effekt.

[Sofie] Ryker Birken om 20 år?

[Dag] Ja, altså jeg som kommer fra Lillehammer og er en dedikert skiløper, jeg ser det som en sånn, jeg skal kanskje ikke si eksistensiell trussel, men det er jo definitivt, for mange av oss som er glad i å gå på ski, så er det jo en trussel mot livskvalitet på mange viktige områder. At hvis vi ikke skal kunne gå på ski lenger, så kan man jo si at ok, om de som vokser opp nå, eller om to-tre generasjoner, og ikke har noe forhold til det, de vil heller ikke savne det. Det er veldig pragmatisk, kan man tenke sånn, men det vil jo endre systemene, også naturen da, hvis vi vender blikket litt bort fra oss, så har det store konsekvenser for økosystemer og andre arter også.

[Sofie] Ja, på hvilken måte?

[Dag] Ja, altså, kanskje det mest ekstreme som jeg har sett allerede, er jo at når frukttrærne blomstrer veldig tidlig, fordi våren kommer unormalt tidlig, så er ikke insektene der, de er ikke tilvant å komme så tidlig, og så blomstrer trærne uten at pollinatorene er der, som er ugunstig både for frukttrær og pollinator. Vi har mange sånne mismatch-episoder, hvor kanskje trær, planter, alger i havet kommer veldig mye tidligere enn de vanlige skal, og det har store konsekvenser for økosystemer. Også er mange dyr tilpasset et vinterhabitat, snø, hvit bakgrunn, myke snødyner og gjemme seg under vinteren, og når det forsvinner, så vil det også ha store konsekvenser, og ikke minst da tørkestress og så videre.

[Bjørn] Det klimaendringene lærer oss nå, det er jo at vi har en del sårbarheter som vi ikke har vært klare over. Branner for eksempel er et veldig godt eksempel på det, hvor du nå får litt endrete forhold, som gjør at du får kanskje litt mindre snø om vinteren, og da kan det bli lange perioder med barfrost, som plutselig skaper brannfare i vinterhalvåret, områder hvor du ikke har tenkt på brann en gang fra før, eller du får skogbranner om sommeren inn i nye områder. Det er sånne små endringer som du ikke egentlig tenker at skulle være dramatiske, så får vi litt mindre snø, så får vi ikke gå på ski, så plutselig skaper det da brannforhold, som kan legge hele bygder øde hvis du er skikkelig uheldig. Vi må tenke gjennom alle sånne muligheter, hvordan er ting nå i det nye klima? Matproduksjon særlig er et punkt hvor vi er egentlig veldig sårbare. Vi har et veldig presset matsystem, vi er så mange mennesker som liker sære typer mat, som gjerne transporterer verden over og alt sånt. Det blir veldig mange små subtile endringer rundt overalt, som vil påvirke hele denne pyramiden, og det kan vi gjøre noe med. Delvis å legge om hvordan vi spiser, det er gode, positive ting både for utslippskutt og for et mer robust matsystem, men også alle andre steder i naturen. Vi må tenke gjennom hvor konsekvensene kan komme.

[Sofie] Dag og Bjørn snakker om fremtiden, og det gjør meg litt optimistisk. Vi har en fremtid, men vi må justere oss. Vi må tilpasse oss, eller klimatilpasse oss, som Bjørn sa. Så kom igjen folkens, det er ikke for sent! Eller er det det?

[Dag] Så løpet er ikke kjørt på noen som helst måte. Så igjen, for hver tidels grad vi klarer å holde temperaturen nede, så er det en stor seier. Men det er klart vi må ha større ambisjoner enn bare å overleve, og vi må ha ambisjoner på fremtidens vegne. Så vi kan jo si at det ikke går helt bra, det ser vi allerede. Men det går heller ikke helt dårlig. Og igjen, det er akkurat dette som er så viktig å få inn, og som også må være en motiveringsfaktor. Poenget med den samtalen vi har, og alle andre klimanyheter, må jo være at det skal motivere oss til å være med og gjøre noe med dette, og ikke mane til apati.

[Bjørn] Nettopp derfor synes jeg det er så fint at vi nå er på det punktet at vi egentlig snakker om hvordan skal verden se ut etter omleggingen. Det er den konstruktive samtalen nå, hvordan skal verden se ut i 2050 eller 2070, når vi en gang er forbi dette her. Klart da må vi ha klimatilpasset oss, vi må ha funnet nye energiformer, nye måter å drive samfunnet på. Og det har ringvirkninger igjen, til økonomi, til internasjonal politikk, til industri, osv. Klart vi kan vel aldri bli enige om hvordan vi synes verden skal være, men det er en mye mer konstruktiv debatt enn bare skal vi gidde å gjøre noe eller ikke.

[Sofie] Ja, og hva skal vi gjøre? Altså hvordan skal vi tilpasse oss?

[Bjørn] Det første vi må se på er jo, hvis vi ser bortsett fra klimatilpassingen, som handler om å tilpasse oss et nytt klima, la oss se på utslippskutt først. Det viktigste av alt er jo energisektoren. Tre fjerdedeler av energien vår i dag kommer fra olje, kull og gass. Det er ikke olje, kull og gass i seg selv som er problemet, det er CO₂-utslippene, så i prinsippet kan vi fortsette å bruke dem litt hvis vi klarer å få til karbonfangst og lagring, men de tar jo også slutt en eller annen gang. Alle vet at vi på en eller annen måte må over til fornybar energi, så kan vi like gjerne gjøre den jobben. Og der er det masse interessante valg å ta, for all energiutvinning har en kostnad. Vi har sagt at vi ønsker å leve her som et samfunn. Vi kommer til å bli mellom 8-10 milliarder mennesker i løpet av en ganske kort tid. Da må vi også akseptere at vi har en kostnad for naturen, men vi skal prøve å minimere den. Hvor skal vi sette vindmøller hen, hvis vi ønsker det? Hvor skal vi sette solcelleparkene? Hvordan skal vi utvinne solcellene med de materialene som det trengs? Skal vi ha biobrensel? Hvor skal vi plante skogene da i så fall? Det er en veldig konstruktiv diskusjon, og det bringer oss med en gang over til spørsmålet, hvor skal vi plassere ting hen? Hvordan skal vi bruke arealet vårt? Vi har allerede lagt beslag på veldig mye av jorda, så og si, all den brukbare landjorda. Nå har vi plutselig helt nye behov. Vi må sette denne fornybare energi- infrastrukturen et eller annet sted. Vi må transportere mer energi, så det vil antageligvis gi flere kraftledninger. Så regner jeg med Dag vil komme og snakke om natur, og behov for bevaring av natur og verden, og også tilbakeføre mer natur til opprinnelig tilstand. Og så skal vi jo bygge flere byer. Vi blir stadig flere mennesker. Veldig mange skal bo i byer. De begynner å ligge et eller annet sted. Da trenger du flere veier og så videre. Jeg begynner å høre at vi kommer til å få et voldsomt press på areal. Så bare den diskusjonen om hvordan skal vi forvalte landjorda fremover, den tror jeg kan ta oss ganske langt. Det kan bli vanskelig, men den kan ta oss veldig langt mot målet.

[Dag] Det er derfor igjen det er viktig å se disse to store utfordringene, for å bruke et veldig mildt ord sammen, altså klima og naturtap. For mange tenker at naturtap, det er som karismatiske pandaer og rødlista arter og noen sjeldne sommerfugler, men det er jo i virkeligheten tap av svære naturområder, som nå gjør oss den største av alle økosystemtjenester, ved å ta opp halvparten av våre CO₂-utslipp, tas opp av natur, dels til havs og dels på land. Og dette er jo den ene effektive, gratis CO₂-støvsugeren vi faktisk har, og den som også vil hjelpe oss til å trekke CO₂ ut av atmosfæren når vi får nullutslipp. Og hvis vi da sørger for at skogene forsvinner, våtmarkene dreneres, altså hvis vi ødelegger for mye av denne naturen, så svekker vi denne økosystemtjenesten.

[Sofie] Vent litt her nå. Litt kjapt om økosystemtjenester bare. Økosystemtjenester beskriver alle de tjenestene naturen gir oss. Vann, mat, mineraler og brensel er noen åpenbare. Andre eksempler er pollinering og frøspredning, eller vann- og luftrensning, pluss en masse annet.

[Dag] Samme hvis havet blir for varmt og surt, som det nå er ferdig med å bli, så vil havet ta opp mindre CO2. Så det er et argument for å se disse tingene sammen. Og kanskje bør vi flytte mer til havs. Dette er det jo snakk om selvfølgelig med vindturbiner, vindmøller, men også flytende solceller og så videre. Og så er det jo viktig at vi satser på forskning i dette, for det utvikles jo ny teknologi her i rivende fart. Men jeg er også opptatt av at vi parallelt med denne teknologiutviklingen også tenker nøkternt på hva det er vi trenger. Og vi må spise annerledes, det vet vi. Landjordet er på mange måter brukt opp. Og den eneste måten vi kan få bukt med dette er å gjøre noe med matsystemene og hva vi spiser. Og vi må antagelig ernære oss mye mer fra havet, men da må vi spise smart fra havet også, ikke de som er på toppen av næringsiden, som vi gjør nå. Og så må vi tenke igjennom hvor mye ny energi trenger vi. Går det an å spare litt energi faktisk? Det ser vi jo nå som energiprisene er blitt høye, at vi klarer faktisk å spare litt mer energi her til lands også enn vi trodde vi kunne. Så vi må tenke effektivisering. Og så er det jo dette tilbakevennende med det sirkulære. Vi har vendt oss til et bruk-og-kast samfunn, hvor vi kjøper ting og bruker det til det ikke er moderne lenger, eller vi har råd til en ny, eller det gamle oppleves ikke kult, og så kjøper vi en ny dings. Og de gamle dingsene lar seg ofte ikke reparere heller. Så denne typen for enveis bruk-og-kast, det må vi bort fra. Alt må gjenbrukes og kunne repareres. Av og til ser vi jo at det ikke engang er brukt. Det er kjøp-og-kast. Så vi må tenke kritisk gjennom forbruk og gjenbruk av ting. Det er helt avgjørende. For mye av dette grønne skiftet som nå vil bli en del av løsningen, det krever jo også store ressurser av materialer og elementer, og mange av de er ganske sjeldne, og mange av de må vi hente ut av naturen.

[Sofie] Dere sitter jo på svaret på hva vi burde gjøre, og at vi egentlig vet det. Vi vet at vi må forbruke mindre, at vi må reise mindre, og ha færre utslipp. Hvorfor går det så sakte hvis det haster sånn?

[Dag] Jeg tror litt av svaret er at dette er enn så lenge noe som føles litt abstrakt, og kanskje noe som vil ramme noen i Bangladesh om 50 år, ikke sant? Selv om vi ser at det i og for seg er her og nå. En sånn klassisk tegneserie-stripe viser et sånt stort klimatroll som står og banker på en dør, og så åpner vedkommende døra og sier «Oi, er du der allerede? Jeg ventet deg ikke før om noen ti år.» Jeg tror vi er litt der vi innser ikke at dette er vi midt oppi, og det er enn så lenge for stort, for abstrakt og for voldsomt. Men hvis vi kan koke dette ned til at for det første er det ting som skjer nå, løpet er ikke kjørt, det er mye vi kan gjøre, og det er mye hver og en av oss kan gjøre, så blir det mye mer konkretisert, og så må vi vite hva vi skal gjøre. Da er jo den enkleste tingen å forbruke smartere, forbruke mindre, spise smartere og bedre, ting som kaste mindre mat, for eksempel, sånne åpenbare ting, som også gir oss en god følelse. Hvis vi vet at vi nå er med på noe positivt, så gir det en god følelse også, en følelse av å være med på noe meningsfullt. Det er jo det spesielle med mennesket som art, at vi søker etter mening med livet vårt, og hvis vi kan føle at vi er med nå på den viktigste av alle snu operasjoner, så er det jo ikke noe som gir mer mening, enten man er ung eller gammel.

[Bjørn] Så må vi også anerkjenne den berømmelige elefanten i rommet, du må anerkjenne problemet før du kan løse det. Vi er energiavhengige som samfunn, og opp her i dag så har vi ikke noe alternativ til fossile brenslere. De dekker nesten all energien vår, over tre fjerdedeler, og vi kan ikke bare slutte. Da er det begrenset hvor raskt den overgangen kan gå, og du og meg kan ikke sitte her og si at nå vil vi ha en vindmølle i stedet for et kullkraftverk. Vi kan presse, vi kan si at vi ønsker det, men de store avgjørelsene må tas et eller annet sted der ute i industrien. Det er det som nok føles litt frustrerende også, jeg kan ikke påvirke de tingene som virkelig betyr noe, sånn føles det i

hvert fall for mange. Da tar det tid for den omstillingen, den kommer til å ta tid. Så det eneste vi kan gjøre er å få den til å gå så raskt som overhodet mulig.

[Sofie] Har du noe å si hva lille Norge gjør? Burde ikke Kina og USA ta større ansvar?

[Dag] Jo, det burde de helt klart, og det er ingen tvil om at det betyr uendelig mye mer hva Kina, USA og India, og de store utslippsnasjonene og folkerikenasjonene gjør. Men derfra, og at det ikke spiller noen rolle hva Norge gjør, er feil av flere grunner. Vi ser ofte det argumentet at alt vi gjør i Norge er bare symbolpolitikk. For det første er det feil. Norge er en ganske stor fossilprodusent. Mange oppfatter Norge, med rett eller urett, kanskje mest med urettet som en grønn foregangsnaasjon. Men det betyr også at det vi gjør i Norge blir lagt merke til. Og selvfølgelig så lenge vi fortsetter med en ekspansiv oljepolitikk, så er det vel et signal til resten av verden at kanskje vi ikke tar dette riktig så seriøst som vi sier at vi gjør. Vi har faktisk verdens største statlig oljefond med over 12 000 milliarder kroner. Når Norge bestemte seg om sider for å trekke dette fondet ut av rene kullbedrifter, så var det veldig mange investorer i verden rundt som fulgte etter, fordi Norge har en høy standing på dette. For det første er det ikke bare symbolpolitikk, men også det som er symbolpolitikk er viktig. Så jeg mener at Norge kan gjøre mye, og vi gjør mye bra, la det være sagt. Vi er flinke i internasjonale forhandlinger, og vi har vært veldig aktive nå i denne internasjonale naturavtalen, hvor vi fikk til veldig mye, og hvor Norge også puttete masse penger inn i skogbevaring.

[Bjørn] Det er også det med at vi vet jo ikke enda hvordan vi skal løse dette her. Veien blir litt til mens vi går her. Vi jobber med å finne løsningene, og det betyr noen må ha overskudd til å faktisk finne de løsningene. Og så sitter vi her og har kanskje blant verdens aller høyest utdannede befolkning. Vi har store ressurser, både naturmessig og materielt. Vi har ingen store naturproblemer egentlig, relativt til veldig mange andre. Klimaendringene påvirker oss, men ikke i forhold til mange andre land. Hvis ikke vi skal klare å løse dette her, hvem i alle dager skal klare det da?

[Sofie] For å bruke denne sammenligningen med korona videre, har Norge politikere som er villige til å gjøre det som er nødvendig i denne krisen?

[Dag] Både ja og nei. Jeg tror nok at mange ser hva som skal gjøres, og jeg tror stort sett det. Det er ikke noen grunn til politikerforakt, for jeg tror politikerne ser dette, men de er jo i dette dilemmaet, at det er mange kryssende hensyn. Og selvfølgelig ønsker de ofte å bli gjenvalgt også. Da er det grenser for hvor upopulær man kan gjøre seg. Det er derfor det er viktig at alle vi som er med og stemmer på det, er med på dette. Hvis vi bare sitter på gjerdet og sier at politikerne må nå opp, men jeg vil ikke være med på det, så nytter du ikke. Men jeg mener jo at politikerne kunne vært mye modigere, og ikke minst da innen oljepolitikken så går det ikke helt i hop. Det er ikke noe signal om at man tar det veldig alvorlig når man fortsetter med en offensiv oljepolitikk. Det tror jeg man var lov å si, at det skal oppfattes ekstremistisk. Igjen er det dette med signaleffekten, at hvis politikerne ikke både i ord og også handling viser at dette tar de seriøst, så hvorfor skal vi ta det seriøst?

[Sofie] Nettopp.

[Dag] Så det er man bare nødt til å kreve av dem. Samtidig er det selvfølgelig sånn at de skal ha økonomien til å gå rundt og alt dette, og folk forlanger lønnsøkning, eller i hvert fall god lønn, god levestandard. Så det er noen sånne ting som ikke går helt i hop ofte, men det er da politikerne som alle oss må ha blikket festet et sted 100 eller 1000 år frem der og si at dette må vi gjøre nå, for at verden skal bli et godt sted også i framtiden.

[Bjørn] Utfordringen nå er jo bare at vi innser at vi må ut av det sporet. Det sporet som har brakt oss hit er ikke det sporet som bringer oss til den stabile tilstanden hvor vi kan leve jevnt i 1000 år

fremover. Og det er vanskelig for enhver politiker. Vi har fått dette problemet i fanget. Det er det vanskeligste problemet vi noen gang har hatt. Og da er det bare å si at dere stilte til valg. Det er dere vi har valgt til å takle det. Nå må vi støtte opp som best vi kan og kanskje prøve å ikke klage for hver minst lille endring som kommer.

[Sofie] Ikke klage på de minste endringene er jo en ting. En annen ting er jo hvor mye det faktisk er mulig å endre livene våre.

[Dag] Per i dag er det ingen av oss som klarer å leve klimanøytralt, med mindre man bor i en barhytte i skogen eller på en strømfri hytte i fjellet. Det kan de fleste av oss ikke gjøre. Men vi kan gjøre noe, og vi kan til dels gjøre ganske mye, og alle monner drar. Men hvert år beregnes noe som heter Earth Overshoot Day. Det er egentlig etter verdens underskuddsdag. Det er den dagen i året vi så langt det er mulig å beregne av å bruke klodens årlige produksjonskapasitet og kapasitet av fornybare og ikke fornybare ressurser, og også kapasiteten å ta imot våre utslipp. Det er ikke noe helt eksakt regnestykke, men denne datoen kommer tidligere hvert år som et globalt gjennomsnitt. I fjor kom den 29. juli. Men hvis alle hadde levd med like stort økologisk fotavtrykk som vi gjør i Norge, like stort forbruk, så hadde denne dagen kommet tidlig i april. Så det er en del av det store etiske dilemma her selvfølgelig, at det er en sånn skjevfordeling. Det har det jo vært i nesten all tid. Men det ser ut som den blir verre. Men det er jo viktig at noen deler av verden har nok et legitimt krav på økonomisk vekst. Men det er viktig at den veksten ikke skjer akkurat langs de samme løypene som vi har tråkket opp, men en smartere form for velstandsvekst.

[Sofie] Skjønner. Men må jeg gjøre noe? Og helt konkret, hva er det viktigste jeg kan gjøre?

[Bjørn] Jeg skal begynne med å svare på det første. Ja, du må gjøre noe. Definitivt. Du er en av åtte milliarder, og alle vi åtte milliarder må gjøre noe. Og så må vi skille på hva vi må gjøre i dag, hva vi kommer til å gjøre i morgen, og hva vi må gjøre om ti år. Det vil være individuelt. Det viktigste vi alle kan gjøre, det høres litt flåskløte ut, men det er å prate om det. Det er bare det å gå rundt og snakke om det og ta et klart standpunkt. Si at vi er nødt til å endre dette her, og da får du andre med. Du får opp en forståelse for det. Det er en veldig viktig start. Men det blir ikke så veldig konkret. Så kan man begynne å se på hva det er, hvor er det mitt bidrag er størst. Da kommer vi inn i de samme gamle debattene med å legge om matforbruket til mindre kjøtt, for det har et veldig høyt natur- og CO2-avtrykk. Fly mindre, kanskje legge om til elbil, isolere huset, og en del sånne ting for å få ned energibruken. Ingen kan gjøre alt det på en gang, men kan sørge for å gjøre noe i år. Så blir man vant til det, så kan vi gjøre noe nytt neste år. Da kan jeg spille tilbake til deg. Ja, du må gjøre noe. Det er litt opp til deg hva du velger å gjøre først, men gjør i hvert fall noe.

[Dag] Det er dette poenget at vi alle ikke bare kan, men må bidra. Vi kan også bidra når man er blitt så gammel at man kan stemme. Vi er så heldige at vi lever i et demokrati, og da kan vi også påvirke veien videre her til lands med å stemme på de politikerne som ikke bare sier at de vil gjøre noe, men som faktisk viser at de kan gjøre noe. Så det er mange måter vi kan påvirke på, og det er viktig. Dette å vite at man har et ansvar, tenker jeg er en bra ting. Ingenting er vel tristere enn å føle at det ikke spiller noen rolle hva jeg gjør, at min rolle her i verden er helt irrelevant. Hvis vi i stedet føler at jeg har et ansvar, og ansvaret er en bra ting å ha, jeg kan bruke det til noe positivt, så vil jeg tenke igjen, som jeg sa, at dette må jo være noe som gir mening i tilværelsen.

[Sofie] Du snakket i stad Bjørn om å spre ordet, at det er noe av det viktigste vi kan gjøre, alle sammen. Snakke om det. Men la oss si at du møter på en person som rynker litt på nesa og sier «Nei, men det er ikke så farlig», og kanskje vedkommende ikke har sånn alt for lenge igjen på denne jorden og tenker «Ja, men dette angår jo ikke meg, det er veldig lett for deg å si», kan du tenke. Og

at mange av de unge må rydde opp, bokstavelig talt, etter tidligere generasjoner. Hvis vi skal spre ordet, og du møter på noen som ikke tar det helt på alvor, hva kan du si da?

[Bjørn] Det er jo noe som heter «Pick your fights», og det lærer man veldig når man har hatt barn en stund. Velg hvilke diskusjoner du går opp i. Og der har jo internettgenerasjonen laget et meget konstruktivt meme som heter «Ok, Boomer». Av og til må man bare si det, og si at «Sånn er det, for dette er ikke en konstruktiv debatt å ta». Jeg har selv tatt noen ganske klare valg på hvilke diskusjoner jeg går inn i og ikke, ikke fordi jeg ikke er fristet hver eneste gang, men det er noe med hva som er konstruktivt. Noen ganger, der du nå snakker med nøkkelpersoner som du vet har et stort nettverk, så kan det være veldig nyttig å ta den diskusjonen og si «Jo, men det er faktisk alvorlig. Det henger sammen sånn som dette her». Og bare gå gjennom det mange ganger. Og min erfaring er at hvis du gjør det, så kan du ofte bryte gjennom den der følelsen av at «Ja, men det er jo ikke noe viktig, for dette er som regel en del man ikke har fått med seg». Men enda viktigere er det jo å faktisk snakke med de gruppene som kommer til å gjøre noe med dette her. Altså de 50-årene som vi snakker om, som vi har på oss til å få lagt om hele samfunnet, det er jo nettopp den yrkesaktive karrieren til de som går ut av videregående i dag. Dette er ikke for å nedvurdere viktigheten til de eldre menneskene som har brukt et helt liv på å bygge verden, men det er enda mye viktigere at de som går inn i dette her og skal være aktivt med på det i mange tider framover har en god forståelse av situasjonen. Så det er der jeg putter kreftene mine nå, når jeg kommuniserer i hvert fall.

[Dag] Det vil alltid være en viss andel av befolkningen, uansett hvilket vitenskapstema eller fakta vi snakker om, som er faktafornektere, eller som bare ikke vil forholde seg til det, også fordi det passer ikke deres virkelighetsforståelse. De nekter, og jeg er enig, det er grenser for mye ressurser man skal bruke på å omvende sånne. Antagelig får de bare leve i sin tro, og det blir stadig færre av dem. Det er å være sagt det rene klimafornektere, som man kan kalle det, de er det ikke så mange av lenger. Men jeg har også ofte møtt på næringslivsledere, eller folk som ikke har vært på noen måte en del av den grønne virkeligheten, som har tatt seg bryet med å lese en IPCC-rapport, i hvert fall dette sammendraget, eller lese bøker om klima, og sagt, å jøss, det er sånn ja, jeg var faktisk ikke klar over det. Ja, det er jo viktig å bli helt omvendt. Mange av de som både Bjørn og jeg møter i næringslivet har hatt denne reisen der, at dette var ikke viktig. Det viktigste var neste kvartalsrapport for selskapet, men så leser de seg opp på denne litteraturen, og så ser de virkeligheten og sannheten i det hvite øye, og så blir de blant de viktigste pådriverne.

[Sofie] Hvordan kan jeg bidra med denne podkasten?

[Dag] Ja, jeg synes vi bruker det ansvaret vi har til å snakke om det, og det er jeg helt enig med Bjørn. Jeg sier jo for så vidt at vi vet nok til å handle, og det er jo riktig. Samtidig så tror jeg ikke kunnskapen er helt nådd fram, og det er jo en del litt sånn skumle og tankevekkende spørreundersøkelser som viser at i Norge er vi ikke så veldig bekymret for klima når det kommer til stykket. Kanskje fordi vi har ventet oss at alt vil alltid gå bra her i Norge. Vi flyter alltid som en kork på opprørt hav og klarer oss bra, men dette er et problem som vi vil merke på kroppen vi også, selv om vi er klimarobuste.

[Bjørn] Bevisstgjøringen og å få ut kunnskap det er alltid viktig. Men så er det noe med at det holder ikke lenger nå, så det denne podkasten kan gjøre håper jeg, det er jo å begynne på de skikkelige vanskelige, men konstruktive diskusjonene som vi må ha framover. Som hva skal vi gjøre med energisektoren? Hva skal vi gjøre med arealbruken? Hvordan skal vi spise i fremtiden? Sånn som veldig fort blir temperament. Ikke kom og ta fra meg biffen min, ikke ta fra meg dieselbilen min, ikke ta fra meg røyken min for den del, som vi hadde for noen år siden. Vi vet at disse diskusjonene kan bli vonde, men vi vet også at vi kan komme forbi dem. Jo tidligere vi kommer i gang, jo bedre. Det tror jeg er kanskje et viktig bidrag her.

[Sofie] Ja, Dag Hessen og Bjørn Samset der altså. Så for å oppsummere. Vi ligger dårlig an, men flere og flere innser at det må skje noe. Det er da godt, for verden går ikke under, men det går heller ikke helt bra. Og vi må slutte å bare tenke på morgendagen, men faktisk se både 1000 og 10 000 år frem i tid. Så er det jo litt interessant at vi kanskje erkjenner klimaproblemene rasjonelt, men at det ikke berører oss følelsesmessig. Mens når vi snakker om virkemidler og tiltak for å kutte utslipp, så blir det kjapt veldig emosjonelt. Dag og Bjørn etterlyser begge en positiv og konstruktiv fortelling om fremtidssamfunnet. Altså en visjon som ikke handler om at vi skal sende en tidsmaskin til en mørk kjeller på 50-tallet med kald havregrøt. Jeg er enig i det, men kjenner samtidig at jeg må jobbe hardt med å være positiv, når vi siden 1990, altså året etter at jeg ble født, kun har klart å kutte 4,7 prosent av utslippene våre. Men vi skal nå kutte opptil 55 prosent innen 2030. Vi har altså brukt 33 år på å kutte i underkant av 5 prosent. Og nå skal vi kutte ti ganger så mye de neste syv årene? Seriøst? Men ok, ok, dette her kan jo ikke bli helt bekmørkt, for da mister vi jo alt håp. Og ikke minst deg som hører på. Så hva om vi klarer å lage en litt mer konstruktiv samtale? Litt mer realistisk og jeg vet ikke, nøktern? Ikke vær redd for å vise frem roterommet, men kanskje se enda nærmere på de mer grumsete og vanskelige sidene ved det grønne skiftet? Kanskje det er det som er svaret? Det grønne skiftet er enormt. Og i denne podkasten vil jeg forsøke å bli litt klokere på hva som faktisk skal skje. Jeg skal se på hvordan vi bruker naturen vår, hva vi spiser og hvordan vi forbruker, hva som jobber med oss og hva som jobber mot oss. Rett og slett hvordan dette kan bli rettferdig for mennesker og natur. Så, la oss starte med det som kanskje smerter oss aller mest. Olja.

[Outro] Denne podkasten er fra Universitetet i Oslo ved ansvarlig produsent Arild Blomkvist. Programleder er Sofie Frøysaa. Produsent hos Både Og er Haakon Lange, og klipper er Olav Nedberge. Hvis du likte denne podkasten, vil jeg anbefale Sofie Kupper Norge, hvor Sofie Frøysaa inntar rollen som diktator, og gjennom seks episoder finner oppskriften på å kuppe Norge. Her hører du forskere og gjester snakke om et vidt spekter av temaer og viktige samfunnsspørsmål.